

中央民族大学哈萨克语言文学系 主办
中国突厥语研究会

2016 “丝路人文：哈萨克语文学”国际学术研讨会
2016 “Жібек Жолы Өркениеті: Қазақ Филологиясы” Туралы
Халықаралық Ғылыми Конференция

论文汇编

Мақалалар Жинағы

中央民族大学哈萨克语言文学系 北京·2016.4.8—9
Орталық Ұлттар Университеті Қазақ Тіл-әдебиеті Факултеті

20. 夏力甫汗·阿布达力	
新疆哈萨克族文学影响力指数评析.....	76
21. 张定京	
哈萨克语合成语法单位.....	77

吉里尔哈萨克文

22. 巴格丹·玛莫诺娃 Багдан Момынова	
交际中的体态语: Артефактілер - коммуникациядағы бейвербалды амалдар ретінде.....	83
23. 约木尔汗·艾布迪努勒 Өмірхан Әбдиманұлы:	
《20 世纪初哈萨克诗歌的阿拜传统》XX 世纪上半叶的哈萨克诗歌.....	91
24. 翦塔斯·贾合波夫 Жантас А. Жакыпов	
21 世纪初哈萨克语言学的成就及其与“丝路”国际战略相关任务: Қазақ тіл білімінің ХХІ ғасырдағы табыстары және “Жібекжолы” халықаралық жобасына орайлы міндеттер.....	94
25. 吐尔逊·朱尔特拜 Тұрсын Жұртбай	
“丝绸之路”上的迁徙之歌《ЖІБЕК ЖОЛЫ》БОЙЫНДАҒЫ КӨШПЕЛІ СЮЖЕТ.....	98
26. 玉弥特·阿涅索娃 Үміт Анесова	
符号是现实世界的概念化: 符号产生理论看法: Символ — ақиқат дүниенің концептуалдануы: символдың пайда болуы туралы теориялық көзқарастар.....	104

阿拉伯哈萨克文

27. 阿力木赛依提·阿不力哈孜	
试谈“一带一路”视野下中哈国哈萨克语新词术语对比与整理.....	110
28. 才甫丁·依萨克	
哈萨克语-柯尔克孜语语音比较研究.....	116
29. 达列力别克·黑纳亚提	
阿肯在哈萨克民间文学当中的地位及作用.....	122
30. 杜山那里·阿布拉西木	
瓦里汗之继承者.....	131
31. 古丽海夏·白斯汗	
浅谈哈萨克语助动词“tur-”.....	132
32. 古丽苏木·努尔拜西	
哈萨克语-柯尔克孜语词汇中的近义词研究.....	132
33. 杰肯·哈吾提	
关于哈萨克民阿肯阿依特斯.....	138
34. 穆尔汗·卡马里汗	
诗歌——民族的瑰宝.....	145
35. 穆合塔尔·阿布拉哈克	
浅谈哈萨克语中文学的比喻.....	156
36. 托汗·依萨克	
叶什玛特·曼别特居素甫对《玛纳斯》的贡献.....	156
37. 乌鲁木齐拜·杰提拜	
古突厥碑铭文学的语言艺术与人物塑造特征.....	165

мемлекеттік жәйтке, жалпылыққа қатысты жағдайда ғана айтылады.

Ал, Абай ең басты мәселе етіп Адамды, оның жеке ісін, сезімін, тұрмысын, көңіл-күйін, басқа кісілермен қатынасын алады. Оның поэзиясында Адам – Алланың махаббатпен жаратқан ең ұлы, ең сүйікті туындысы. Сол себепті бүкіл әлемнің, қауымның, болмыстың темірқазығы – Адам. Оның мүмкіндігі мен құдіреті – орасан. Адам – өмірдің өлшеуіші, қозғаушы күші, тірлікті дамытушы, қоғамды түзеуші. Міне, осы Адамды түсіну мен осы Адамды тану міндетін алға қойып, Адамды – дүниенің биік мұраты деп түсінуі – Абайды Ренессанстық тұлға, ал оның поэзиясын қазақ Ренессансының басы екенін айғақтайды.

Шығыста Ренессанстық белгі – исламның Аллаға, оның сүйікті туындысы Адамға (Адам Атаға) айрықша мән беру болса, Батыс елдерінде Ренессанстың ең басты белгісі – инквизициядан құтылып, Адамға бұрылу, оның ішкі дүниесіне үңілу еді. Мәселен, Батыстың сол кездегі ұлы ойшылдары мен өнерпаздары (Леонардо да Винчи, Микеланджело, Тициан, Данте, т.б.) инквизиция тұсында тапталған Адамды құдай дәрежесіне көтеріп, антикалық құдайларды Адам қатарына қосқаны белгілі.

Абай болса Адамды – танылуы қиын жұмбақ («Мен бір жұмбақ адаммын») деп біледі. Сондықтан Абай Адамға өзін-өзі түсініп, тани алатын сенім дарыту қажет, ол үшін оның рухын көтеріп, оны қанаттандыру керек, дүниенің кілті өз қолында екеніне, бәрін өзі істей алатынына иландыру міндет деп санаған («Сен де – бір кірпіш дүниеге, кетігін тап та, бар, қалан!»).

Абай түсінігінде, Адамның құдіреті оның рухани азаттығында, ар тазалығы мен сезім еркіндігінде, ойдың тәуелсіздігінде, сөз бостандығы мен мінездің тәуекелдігінде... Тек рухы еркін, санасы ерікті Адам ғана құлдыққа түспейді.

Абай поэзиясынан Адамның өзі – құдірет екенін, құдіреті – білімінде, ақылында, жүрегі мен жанында екенін көреміз. Адамның жасампаздық еңбегі мен іс-әрекеті, шығармашылық әрі ойлау қабілеті, оның махаббатты білу, сезіну, сүйе білу қасиеті – өлмес, өшпес, ешнәрсеге теңдесі жоқ құдірет.

Адамды бар жағынан тексерген Абайға Адам, – бір жағынан, біртұтас әлем, екінші жағынан, адам өз ішінде қайшылығы мол, күрделі тұлға. Осы екеуі біріге келіп, тән мен жанның, тән азабы мен жан азабының ара-қатынасын құрайды, көрсетеді.

Ауырмай тәнім,
Ауырды жаным.
Қаңғыртты, қысты басымды.
Тарылды көкірек,
Қысылды жүрек.
Ағызды сығып жасымды, -

деген Абай тән азабы мен жан азабын қатар алып, жан күйзелісінің ауыр екенін жай ғана айтпайды. Тән күйзелісі сыртқы денені ғана ауыртады. Адамға одан әлдеқайда қиыны – жан ауырғаны. Жан күйзелісі миға салмақ салады, жүректі мазалайды, азаптайды, кинайды. Сол себепті де Абайдың «жүрегі қырық жамау», сол себепті де ол «жүрегінің түбіне терең бойлауға» шақырады. Жан күйзелісі терең ойға батырады, тұңғыққа сілтейді, тығырыққа тірейді. Ой жүрек түбіне кетіп, тыным бермейді, тез тарқамайды, көкейде жүреді. Түпсіз, шексіз мұңға айналып, адамды қажытады, шаршатады. Жалықтырады һәм жабырқатады. «Ойлы адамға қызық жоқ бұл жалғанда», – деген тұжырымға да әкеледі.

Мұндай ойлар акын Абайға Адам мүмкіндігінің шектеулі екеніне көз жеткізген соң келсе де, ол Адамды – өмірге текке келмеген жан, ол өзінің тағдырына өзі қожа бола алатын, қоғамға керек тұлға деп біліп, Адамның сондай болуын қалайды. Өмірде өз орнын тауып, пайда келтіретін Адам – саналы Адам, толымды Адам.

«Үш-ақ нәрсе адамның қасиеті:

Ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек», –

дейді Абай. «Ыстық қайрат» – бұл үнемі іздену, алға ұмтылу, жасампаз болу. «Нұрлы ақыл» – елге сәуле түсіріп, ізгілікті іс істеу, құдай берген ақылды тек жақсылыққа жұмсау. Ал, «жылы жүрек» –

иман жүзді болу, адамдарға түсіністікпен қарау, олардың мұң-мұқтажын, көңіл-күйін ұға білу. Міне, осы үш қасиет ізгілікті мақсатта пайдаланылған жағдайда ғана толымды адам деген мәртебеге ие болуға болады.

Ақыл, қайрат, жүректі бірдей ұста,

Сонда толық боласың елден бөлек, –
дейді Абай.

Мұндай адам өлмейді. «Өлсе-өлер табиғат, адам өлмес!» – дегенде, Абай толымды адамның ісі, сөзі, ойы өлмейді дегенді меңзейді. «Өлді деуге сыя ма, ойландаршы, Өлмейтұғын артына сөз қалдырған?!» – дегенде де Абай адамның санасын, ойын, сөзін сол адамның өзімен қатар қойып отырған жоқ па? Олай болса, Абай үшін дүниенің басты өлшемі – Адам, оның ісі мен ойы, жаны мен санасы, сөзі мен сезімі. Абай поэзиясының Ренессанстық сипаты да осында деп білеміз.

